

ΣΟΦΗ
ΘΕΟΔΩΡΙΔΟΥ

ΑΓΡΑΦΟΣ
ΝΟΜΟΣ

ΑΓΡΑΦΟΣ ΝΟΜΟΣ

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Άγραφος νόμος**
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Σόφη Θεοδωρίδου
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Άννα Μαράντη
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Τζίνα Γεωργίου
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ραλλού Ρουχωτά

© Σόφη Θεοδωρίδου, 2022
© Φωτογραφιών εξωφύλλου: Evelina Kremsdorf/Trevillion Images Msnty studioX,
Eva Marina/Shutterstock Images
© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2022

Πρώτη έκδοση: Απρίλιος 2022, 12.000 αντίτυπα

Έντυπη έκδοση ISBN 978-618-01-4268-6
Ηλεκτρονική έκδοση ISBN 978-618-01-4269-3

Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε. | PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.

Από το 1979 Publishers since 1979

Έδρα:	Head Office:
Τατοίου 121, 144 52 Μεταμόρφωση	121, Tatoiou Str., 144 52 Metamorfossi, Greece
Βιβλιοπωλείο:	Bookstore:
Εμμ. Μπενάκη 13-15, 106 78 Αθήνα	13-15, Emm. Benaki Str., 106 78 Athens, Greece
Τηλ.: 2102804800 • fax: 2102819550	Tel.: 2102804800 • fax: 2102819550

e-mail: info@psychogios.gr

www.psychogios.gr • <http://blog.psychogios.gr>

ΣΟΦΗ
ΘΕΟΔΩΡΙΔΟΥ

ΑΓΡΑΦΟΣ
ΝΟΜΟΣ

ΑΛΛΑ ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ
ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ

Η νύφη φορούσε μαύρα, 2010

Πες μου αν με θυμάσαι, 2011

Τ' αγνάρια των ξυπόλυτων ποδιών, 2012

Η αμαρτία της ομορφιάς, 2013

Το κορίτσι απ' τη Σαμπούντα, 2014

Στεφάνι από ασπάλαθο, 2015

Τα χρόνια της χαμένης αθωότητας, 2016

Πορφυρό ποτάμι, 2017

Η αγαπητικιά, 2018

Ο Γερμανός γιατρός, 2019

Ροδανθός, 2020

*Αφιερωμένο σε όλες
τις απλές ανώνυμες γυναίκες
που έβαλαν το δικό τους λιθαράκι,
ώστε να αλλάξει η κατάσταση.*

Κοινός γὰρ ἐστὶν οὐρανός πᾶσιν βροτοῖς καὶ γαί’

(Κοινός εἶναι ὁ οὐρανός κι ἡ γῆ γιὰ ὅλους
τοὺς ἀνθρώπους)

Εὐριπίδης, *Ελένη*, στίχοι 906, 907

Εκείνο το φθινόπωρο του 1937 αποδείχθηκε ιδιότροπο πολύ. Σύννεφα μαύριζαν απρόσμενα τον αττικό ουρανό κι οι μπόρες μούσκευαν τους σαστισμένους διαβάτες, που έτρεχαν να προφυλαχτούν κάτω από γείσα μαγαζιών ή στα κατώφλια των σπιτιών, μέχρι να περάσει η βροχή.

Μια τέτοια ξαφνική μπόρα μες στον Νοέμβρη μούσκεψε τους ανθρώπους που όδευαν για τον καφέ του συχώριου στο σπίτι της νεκρής, που μόλις είχε παραχωθεί στη γης. Οι πατημασιές λάσπιασαν τα πεντακάθαρα μωσαϊκά κι η αποπνικτική μυρουδιά του βρεμένου γέμισε το σαλόνι. Οι μαυροντυμένες γειτόνισσες κάθισαν η μια δίπλα στην άλλη σιωπηλές, παρατηρώντας κάτω απ' τα μισόκλειστα βλέφαρά τους τη μελαχρινή κοπέλα που ξεκίνησε να κουβαλά τα κουλουράκια, τους καφέδες και τα κονιάκ.

Μεταξύ των ελάχιστων αντρών που παρευρίσκονταν ξεχώριζε ο σύζυγος της νεκρής, ο Στράτος Λεουτσάκος, όχι μόνο από τη μαύρη κορδέλα στο μπράτσο του αλλά κι απ' το ψηλό παράστημα και το αυστηρό του ύφος. Κάπνιζε το τσιγάρο του παρακολουθώντας κι αυτός την Αιμιλία, όπως πηγαινοερχόταν απ' την κουζίνα στο σαλόνι, κι απαντώντας μονολεκτικά στις λιγοστές ερωτήσεις που του απηύθυναν. Δεν τον απασχολούσε ο θάνατος της γυναίκας του Θυμίας, όπως ίσως περίμενε κανείς –αυτός ήταν αναμενόμενος έπειτα από δύο εγκεφαλικά, το δεύτερο πριν από λίγες μέρες–, τον απασχολούσε όμως τα μέγιστα πώς θα διασφάλιζε την ηθική της οικίας του τώρα που είχαν απομείνει οι δυο τους με την κοπέλα.

Ο άντρας είχε ωραία χαρακτηριστικά. Την όψη του χαλού-

σαν μόνο τα γκριζα μικρά μάτια του, που από την πρώτη στιγμή θύμισαν στην Αιμιλία μάτια λύκου. Τα έστρεφε τώρα για ελάχιστα δευτερόλεπτα σε όποιον του απηύθυνε τον λόγο κι αμέσως ξανάστεκαν στην ψηλή κορμοστασιά της δεκαεννιάχρονης που εξυπηρετούσε σβέλτα τον κόσμο. Δε γινόταν να παραμείνει στο σπιτικό του υπό τις παρούσες συνθήκες. Δεν ήταν θυγατέρα του ούτε καν προγονή του, ασχέτως αν είχε μεγαλώσει εκεί μέσα. Ούτε διανοούνταν όμως να την αποπέμψει. Θα ήταν σαν να έριχνε μια κλοτσιά στην καρδιά με το γάλα, όπως χαρακτήριζε ο ίδιος την πράξη του να επιλέξει μια πρόσφυγα για σύζυγο και να την μπάσει στο σπίτι του, κίνηση που έγινε αιτία να ψυχραθεί με την αδελφή και τα δύο ανίψια του. Οι τελευταίοι θεώρησαν προφανώς ότι ξεκούτιανε στα σαράντα πέντε του και συνήψε αυτόν τον γάμο, εξού και η απουσία τους απ' την κηδεία. Καταστάλαξε πια ότι η λύση στο πρόβλημα που τον απασχολούσε ήταν η υιοθεσία και το στήθος του φούσκωσε, όταν στοχάστηκε τους επαίνους που θα λάβαινε γι' αυτή την πράξη του.

Στράφηκε στον παλαιό συμμαθητή του και εξαίρετο κατά γενική ομολογία δικηγόρο Πέτρο Καλλιμάνη, που καθόταν δίπλα του. «Θα έλθω την επαύριον εις το γραφείον σου, αγαπητέ Πέτρο», του ανακοίνωσε σιγανά.

«Είμαι εις την διάθεσίν σου, φίλε μου. Υποθέτω πως σε απασχολεί η παρουσία εις την οικίαν σου του κοριτσιού τώρα που απεβίωσεν η Ευθυμία», παρατήρησε εκείνος εξίσου χαμηλόφωνα.

«Ορθώς το υποθέτεις. Αλλά δεν είναι η ώρα κατάλληλος. Τα ότα καραδοκούν», του απάντησε στρέφοντας το βλέμμα στις μαυροντυμένες κάργιες, γνωρίζοντας πως τα αυτιά τους σαν κεραίες έπιαναν τα πάντα. «Θα συζητήσομεν αναλυτικώς το θέμα την επομένη. Θα σε επισκεφθώ αφήνοντας το υπουργείο».

Σηκώθηκε, βλέποντας πως ο κόσμος είχε αρχίσει να αποχωρεί. Δέχτηκε με ψυχρή ευγένεια τα συλλυπητήρια των αντρών αρχικά και μετά των γυναικών, που έφευγαν κοπαδιαστά, σφίγγοντας χέρια και κρύβοντας την αδημονία του να τελειώνει με όλα αυτά τα εθιμοτυπικά.

Σε αντίθεση με τον Στράτο, η Αιμιλία συνόδευσε τους επι-

σκέπτες μέχρι την εξώθυρα. Την άνοιξε και το λιγοστό φως της μέρας πλήγισε τα κουρασμένα μάτια της. Τα μισόκλεισε να τα προφυλάξει, σφίγγοντας στη φούχτα το μαντίλι που είχε μουλιάσει απ' τα δάκρυά της.

Έμεινε τελευταία η Ευδοκία, μια ασπρομάλλα μεσήλικη. «Το ξέρω ότι πονάς πολύ, κορίτσι μου. Την αγαπούσες σαν μάνα την καημένη τη Θυμία», μουρμούρισε συμπονετικά.

«Όχι σαν μάνα. Ήταν η μάνα για μένα, κυρα-Ευδοκία. Απ' το δικό της χέρι ένωσα το χάδι. Η μάνα μου, απ' όσο θυμάμαι, δεν είχε χρόνο για χάδια», της αποκρίθηκε κι ένωσε τα δάκρυα να μπουκώνουν τον λαιμό της.

«Πίστεψέ με, είναι καλύτερα και για σένα και για κείνη που έφυγε», της είπε η γυναίκα. «Δεν ήταν ζωή αυτή που την περίμενε και το 'ξερε. Κυρίως όμως είμαι σίγουρη ότι δεν ήθελε να φυλακίσει εσένα σε τούτο το χρέος. Νέο κορίτσι είσαι, σ' άφησε ελεύθερη να ζήσεις τη ζωή σου».

Ένευσε η Αιμιλία, κάτι ανάμεσα σε ναι και όχι. Πώς να της εξηγούσε ότι η αγάπη ποτέ δεν προσφέρεται από χρέος;

Όταν έκλεισε η πόρτα πίσω απ' τη γυναίκα, ακούμπησε το μέτωπο στο ξύλο κι έκλεισε τα μάτια. Μια ζωή κοντά στη θεία Θυμία, μια ζωή κάτω απ' την προστασία της, συλλογίστηκε. Είχε απλώσει τα φτερά της σαν κλώσα η Θυμία απ' τη στιγμή που αντάμωσαν στην πατρίδα κι εκείνη είχε φωλιάσει πρόθυμα κάτω τους.

Άκουσε πίσω της βήματα και γύρισε. Το πρόσωπο του άντρα είχε απεκδυθεί το πένθιμο ύφος και φάνταζε τώρα ανεξίχνιαστο.

«Θέλω να μιλήσουμε, Αιμιλία. Έλα στο σαλόνι», την πρόσταξε.

«Πρέπει πρώτα να τελειώσω με το συμμαζέμα».

Χώθηκε βιαστικά στην κουζίνα. Δεν ήξερε φυσικά εκείνος πως δε σκόπευε να υπακούσει στην εντολή του, γι' αυτό και, μόλις τακτοποίησε και το τελευταίο πιατικό, φρόντισε να κατευθυνθεί αθόρυβα στην κάμαρά της και να κλειδώσει την πόρτα πίσω της. Έβγαλε το μαύρο φόρεμα και το αντικατέστησε με τη νυχτική. Γνώριζε πως μύριζε ολόκληρη λιβάνι, μα δεν είχε το κουράγιο να κάνει μπάνιο, όσο κι αν το χρειαζόταν.

Αφήνοντας τα παντζούρια ορθάνοιχτα, ξάπλωσε στο κρεβάτι

και τράβηξε την κουβέρτα πάνω της. Παρακολούθησε με μάτια ορθάνοιχτα τις σκιές να γεμίζουν το δώμα, καθώς η νύχτα βύθιζε στο σκοτάδι τη γειτονιά κι οι φωνές έξω λιγόστευαν μέχρι που έσβησαν ολότελα. Έσβησε μαζί τους κι η Αιμιλία, βυθίστηκε στα όνειρα. Τα μάτια της κινούνταν κάτω απ' τα βαριά βλέφαρα, η ανάσα της ταραγμένη, ο ύπνος της ανήσυχος, όπως ήταν πάντα όταν γυρνούσε στο μακρινό κι επώδυνο παρελθόν της.

Η φωτιά τσιτσιρίζει χαρωπά, γλείφοντας τα τοιχώματα του φούρνου. Ο ήχος της μπερδεύεται με τις ενθουσιώδεις κραυγές των αντρών και τις έντρομες τσιρίδες των αδελφάδων της. Ένας από τους άντρες πετάει τη μεγαλύτερή τους, τη δεκάχρονη Μαρία, μες στο πυρακτωμένο στόμιο και γελά με το στόμα ορθάνοιχτο. Η φωτιά φωτίζει το πρόσωπό του αποτρόπαια, φανερώνει τα σάπια δόντια του, και το κάνει να δείχνει τρομαχτικότερο.

Η Ελένη, η Παρθένα κι η Αιμιλία τρέμουν εγκλωβισμένες ανάμεσα στα πόδια των αντρών, περιμένοντας τη σειρά τους. Απ' τον φόβο της δεν καταφέρνει να συγκρατήσει τα ούρα, που φεύγουν απ' την κύστη της και βρέχουν τα πόδια της. Παρ' όλα αυτά της είναι αδύνατο να πάρει τα μάτια απ' τη φωτιά που αφανίζει τη μεγάλη αδελφή της λες κι είναι κούτσουρο.

«Η σειρά σου», λέει στα τουρκικά ο θύτης της αδελφής της, όταν οι σπαραχτικές φωνές της σβήνουν, και παραμερίζει να κάνει χώρο στον επόμενο. «Πέτα το αναθεματισμένο το κορίτσι στη φωτιά! Αυτό το τέλος ταιριάζει στην άπιστη τη ράτσα τους!»

Η Ελένη ουρλιάζει καθώς ο άντρας τη σηκώνει ψηλά. Την πετά γελώντας στον φούρνο. Δείχνει όμορφη η αδελφή της έτσι όπως τη φωτίζουν οι φλόγες. Πάντα η μάνα έλεγε πως είναι το πιο όμορφο παιδί της η ξανθή και γαλιανομάτα Ελένη. «Ας έξε-
ρα τίναν εμοίασεν ατέ. Τ' άλλ' τα παιδιά μ' όλε αλίμανραν εν»*,

* Ήθελα να ΄ξερα ποιον έμοιασε αυτή. Όλα τα άλλα παιδιά μου είναι μαυροτσούκαλα.

μονολογούσε συχνά. Τώρα δε θα ξαναμιλήσει ούτε θα ρίξει το φταίξιμο στον πατέρα που πήγε κι έφαγε το κεφάλι του, αφήνοντας τη να τυραννιέται με τέσσερα κορίτσια, αφού κείται νεκρή στο κατώφλι του σπιτιού.

Δείχνει να ζαρώνει μες στη φωτιά η Ελένη σαν να 'ναι από χαρτί κι έπειτα οι φλόγες φουντώνουν και την καταπίνουν. Η φριχτή μυρουδιά της καμένης σάρκας εντείνεται κι ανακατεύεται με την μπόχα της βρόχας του άντρα που κρατά την Αιμιλία ανάμεσα στα πόδια του και μυρίζει καρβαλίνα και άλογο. Γέρνει και ξερνά μπροστά του.

Γυρνάει το βλέμμα πάνω της και την κοιτάζει. «Γκιτ! Φύγε! Βάλε στα πόδια φτερά και πέτα μακριά!» της λέει και της δίνει μια γερή σπρωξιά προς την αντίθετη κατεύθυνση να της δείξει τι εννοεί.

Αλλά εκείνη έχει καταλάβει. Έχει μάθει τη γλώσσα την τουρκική παίζοντας με τα Τουρκιά. Έπειτα από στιγμιαίο σάστισμα τρέχει προς τα κει όπου ανηφορίζει το βουνό, να χωθεί στο δάσος, καθώς το σπίτι τους είναι το τελευταίο του χωριού.

«Βρε, Αλή! Σου ξέφυγε το μυξιάρικο;» ρωτάει μια φωνή πίσω της.

«Δεν ξέρεις πόσο μπουνταλάς είναι, Αχμέτ; Τι να κάνουμε; Να το κυνηγήσουμε το παιδί;» λέει μια άλλη φωνή.

«Ασ' το! Δε θα χάσουμε χρόνο με δαύτο. Πέτα το τελευταίο κορίτσι στον φούρνο και πάμε! Έχουμε μπόλικη δουλειά ακόμη εδώ», τον ακούει να απαντά, ενώ συνεχίζει το τρέξιμο.

Τρέχει μέχρι που σβήνουν ολότελα το αγωνιώδες κλάμα της Παρθένας και οι φωνές των αντρών. Η καρδιά της χτυπά δυνατά, το στήθος της καίει, τα πόδια της πονούν. Τα κλαδιά των θάμνων της ξεσκίζουν τα μουνσκεμένα από το κάτουρο πόδια και τα αδύνατα παιδικά μπράτσα, συνεχίζει όμως να τρέχει αψηφώντας το σκοτάδι που την κυκλώνει. Της φαίνεται ανακουφιστικό αυτό το σκοτάδι που την κρύβει απ' τα μάτια τους. Όταν πια δεν αντέχει και νιώθει πως η καρδιά της θα πεταχτεί απ' το στήθος, τότε κουρνιαρίζει κάπου και μαζεύεται, γίνεται κουβάρι κι αφουγκράζεται την απόκοσμη ησυχία. Το μόνο που ακούγε-

ται είναι το τύμπανο της καρδιάς της. Μένει ασάλευτη για ώρα με μάτια ορθάνοιχτα, ν' αναθυμάται με τρόπο όσα γίνανε, ως τη στιγμή που η κούραση τη νικά και τα βλέφαρά της γέρνουν.

Την ξυπνά το χαρούμενο τιτίβισμα των πουλιών και μια αχτίδα ήλιου που διαπερνά τα φυλλώματα. Πετάγεται τρομαγμένη, καθώς οι μνήμες όσων έγιναν ψες βράδυ επιστρέφουν. Πνίγει έναν λυγμό και παραμερίζει την μπερδεμένη κουρτίνα των μαλλιών της. Κοιτά τριγύρω φοβισμένη. Τίποτα που να υποδηλώνει ανθρώπινη παρουσία. Μόνο τιτιβίσματα, σουρσίματα και θροΐσματα, οι συνηθισμένοι ήχοι του δάσους. Τους γνωρίζει καλά, γιατί τις έστελνε συχνά η μάνα να μαζέψουν ξύλα.

Ξεδιπλώνει το λιγνό κορμάκι της αργά. Το στομάχι της γουργουρίζει και μόλις τότε συνειδητοποιεί ότι η πείνα γδέρνει άγρια τα σωθικά της. Σφίγγει με τα χέρια την κοιλιά της να την κάνει να σωπάσει. Ευτυχώς το βρακί της έχει στεγνώσει. Το κατεβάζει και κατουρά, κοιτώντας ολόγυρα τρομαγμένη. Θέλει να φύγει μακριά όσο πιο γρήγορα μπορεί, όσο της επιτρέπουν τα πόδια ενός παιδιού που δεν έκλεισε ακόμη τα τέσσερά του χρόνια. Ανεβάζει το εσώρουχό της βιαστικά κι αρχίζει να τρέχει δίχως να κοιτάξει πίσω.

Μέχρι το απόγευμα άλλοτε τρέχει κι άλλοτε περπατά. Το δάσος είναι μεγάλο. Πρώτη φορά συνειδητοποιεί πόσο μεγάλο είναι. Σκοντάφτει συχνά και τα γόνατά της ματώνουν. Τα χέρια και τα πόδια της είναι ξεσκισμένα απ' τα κλαδιά και η πείνα τη σφάζει, μα δεν κλαίει. Σιγά σιγά τα κελαηδίσματα σβήνουν και το σούρουπο απλώνεται. Ξαφνικά ακούει φωνές και χώνεται βιαστικά σ' έναν θάμνο. Τρέμει, καθώς οι φωνές πλησιάζουν. Είναι γυναικείες και μιλούν ποντιακά. Τις ακούει να λένε πως θα μαζέψουν ξύλα ν' ανάψουν φωτιά. Μία τους κλαίει σιγανά.

«Εγροικώ, Θυμία. Πολλά βαρύν τ' έρθες 'ς την ανάγκην κι εφέκες το μωρό σ', άμα από κι άλλ' πολλοί γαρήδες εποίκαν α και 'κι στιβαρύν'νε άμον κι εσέν'»*, τη μαλώνει μια γυναίκα μεγαλύτερη.

* Καταλαβαίνω, Θυμία. Είναι πολύ βαρύ που αναγκάστηκες ν' αφήσεις το μωρό σου, αλλά κι άλλες το έκαναν και δε βαρυγκομούν.

«Ορθά λέει η Μαρίκα. Τέρεν την Λαζαρίναν και την Καλλιόπηνη! Εείν' πα εφέκαν τ' εεινέτερα, 'κι εφέκαν ατα; Και ντο θα εποίαν; Ατο' όπως έκλαιγαν τ' άχαρα τοι Τουρκάντας χαπάρο θα εδίναν κι ένας εμούν 'κι εγλύτωνεν, είπαν αγούρ', και είχαν δίκαιον»*, της επισημαίνει μια άλλη πιο μαλακά.

«Ατείν' έχν'νε κι άλλα παιδιά. Εγώ άχαρος 'δεν 'κι έχω. Νε και άντραν έχω. Έφαγαν ατον τη Τοπάλ Οσμάν τα σκυλιά!»** της απαντά σιγανά.

«Ελάτε 'κι έν' ώρα για κεβεζελίκια. Βαδύν' και στέκ' και αγούρ' αναμέν'νε τα ξύλα ν' αφτύν'νε φωτιά»***, παρατηρεί η Μαρίκα ανυπόμονα.

Η προτροπή της συνετίζει τη Θυμία. Σκουπίζει τα μάτια με τον ποδόγυρο κι αρχίζει να ψάχνει για ξύλα. Τη βλέπει το παιδί μέσα απ' το κενό που αφήνουν τα χαμόκλαδα. Θα ήθελε να κουνηθεί, να φωνάξει «εδώ είμαι, πάрте με μαζί σας», μα της είναι αδύνατο. Έχει μαρμαρώσει, σαν να παίζει με τις αδελφές της τα αγαλματάκια. Κοιτά με γουρλωμένα μάτια τη Θυμία να πλησιάζει όλο και πιο κοντά της. Το πρόσωπό της είναι όμορφο μα λυπημένο, τα χείλη της μια ίσια γραμμή. Ρουφά την ανάσα της όταν η Θυμία σηκώνει τα μάτια της και τη βλέπει. Κοιτάζονται για λίγο αμίλητες κι ύστερα ένα χαμόγελο μαλακώνει τη θλίψη στο πρόσωπο της γυναίκας.

«Ντ' έπαθες, Θυμία; Αξάν το γιαβρί σ' εθυμέθες;»**** τη ρωτά απορημένη μια άλλη.

«Τέρεν, Σύμελα», της απαντά η Θυμία σιγανά δίχως να πάρει

* Δίκιο έχει η Μαρίκα. Δες τη Λαζαρίνα και την Καλλιόπη! Τ' άφησαν και τα δικά τους, δεν τα άφησαν; Και τι να έκαναν; Έτσι όπως έκλαιγαν τα άμοιρα θα μας έπαιρναν όλους στον λαϊμό τους είπαν οι άντρες και είχαν δίκιο.

** Αυτές έχουν κι άλλα παιδιά. Εγώ η άχαρος δεν έχω. Ούτε άντρα έχω. Τον έφαγαν τα σκυλιά του Τοπάλ Οσμάν!

*** Ελάτε και δεν έχουμε χρόνο για κουβέντες. Σε λίγο βραδιάζει και πρέπει να πάμε τα ξύλα ν' ανάψουν οι άντρες φωτιά.

**** Τι έπαθες, Θυμία; Πάλι το γιαβρί σου θυμήθηκες;

τα μάτια απ' τα δικά της. «Ένα κορτσόπον ζ'σο καφούλ' απέσ'».*

«Παναϊά μ'!» σταυροκοπιέται εκείνη. «Ελάτε τερέστε!» νεύει τις υπόλοιπες. «Άτσαπα ποίος άχαρος μάνα έχασεν α;»**

«Έλα, πουλόπο μ'! Έβγα απ' εκεί απές», η Θυμία τής απλώνει τα χέρια, μα η Αιμιλία δεν κουνιέται· την κοιτά μόνο αμίλητη. «Ποντιακά 'κι εγροικάς;»*** τη ρωτά.

Της νεύει καταφατικά και δειλά αφήνει την κρυψώνα της. Αμέσως η Θυμία την αρπάζει και τη σφίγγει στον κόρφο της. Οι υπόλοιπες μαζεύονται ολόγυρα και τις κοιτούν. Δεν αναρωτιούνται πώς βρέθηκε εκεί το παιδί. Ξέρουν. Όλος ο Πόντος είναι μια φωτιά. Όσους δεν προλάβουν να καταφύγουν στα βουνά τούς σφάζουν τα μπουλούκια του Τοπάλ Οσμάν, ενώ ταυτόχρονα το τουρκικό κράτος σηκώνει ολόκληρα χωριά και τα οδηγεί στην εξορία, σκαρφιζόμενο χίλιους δυο τρόπους να τους εξοντώσει στη διαδρομή.

Η Αιμιλία νιώθει κάτι απότομα να λύνεται μέσα της και μπήγει τα κλάματα, κρεμασμένη στον λαιμό της Θυμίας. Εκείνη της χαϊδεύει το κεφάλι.

«Άχαρον πουλόπο μ'! Ποίος εξέρ' ντ' έσυρες»****, μουρμουρίζει.

Ξύπνησε απότομα κι ανακάθισε στο κρεβάτι. Η καρδιά της πονούσε και στο πρόσωπό της κυλούσαν άφθονα τα δάκρυα. Πολιές φορές στο παρελθόν ξυπνούσε κλαμένη, όταν ξαναζούσε στον ύπνο της όσα συνέβησαν. Πίστευε ότι το είχε αφήσει πίσω της, ότι δε θα την ξαναεπισκεπτόταν, μια κι είχε να δει το όνειρο από παιδί. Αλλά τότε η θεία Θυμία ήταν πάντα παρούσα να την καθησυχάσει με την αγκαλιά και τα χάδια της.

* Κοίτα, Συμέλα. Ένα κοριτσάκι μέσα στον θάμνο.

** Παναγιά μου! Ελάτε να δείτε! Άραγε ποια άχαρη μάνα το έχασε;

*** Δεν καταλαβαίνεις ποντιακά;

**** Κακόμοιρο πουλάκι μου. Ποιος ξέρει τι πέρασες!

Ο χαμός της το ζωντάνεψε ξανά, σκέφτηκε, σκουπίζοντας το μουσκεμένο της πρόσωπο με το μανίκι της νυχτικιάς.

Το στόμα της ήταν ξερό και κολλούσε λες κι είχε φάει ρέγγες αντί για κόλλυβα. Γύρισε να πάρει το ποτήρι από το κομοδίνο, αλλά είδε στο αμυδρό φως της χαραυγής πως ήταν άδειο. Στη βιάση της να κλειστεί στην κάμαρα δεν το είχε γεμίσει ως συνήθως.

Ξεκλείδωσε την πόρτα και κατευθύνθηκε στην κουζίνα αθόρυβα, βρίσκοντας ανακουφιστική την ψυχράδα του μωσαϊκού κάτω απ' τα γυμνά της πέλματα. Δεν άναψε φως. Δε διακινδύνευε να ξυπνήσει τον θείο Στράτο. *Θείος*, κάγχασε νοερά. Δεν ήταν θείος της κι ευλογούσε τον Θεό γι' αυτό. Αν και εκείνος είχε καλύτερες σχέσεις με τον Ύψιστο ως εκκλησιαστικός επίτροπος απ' ό,τι η ίδια.

Άνοιξε τη βρύση, γέμισε το ποτήρι κι άρχισε να πίνει το νερό λαίμαργα. Κάποιες στάλες ξεγλίστρησαν απ' τις άκρες των χειλιών της στο νυχτικό. «*Εκαρδοκάες, πουλόπο μ'!*» σαν να άκουσε την αγαπημένη φωνή της Θυμίας κι ο πόνος τη μαχαίρωσε.

«Νωρίς σηκώθηκες, βλέπω».

Η φωνή του την έκανε να τιναχτεί. Το ποτήρι ξέφυγε απ' το χέρι της κι έπεσε με κρότο στον μαρμάρινο νεροχύτη, γεμίζοντας τον θρύψαλα. Στράφηκε κι είδε τη σιλουέτα του να διαγράφεται αμυδρά στο κατώφλι της κουζίνας. Η ρόμπα του ήταν ανοιχτή πάνω από τις γκρι πιτζάμες.

«Κοίτα τι έκανες!» του πέταξε πριν προλάβει να συγκρατηθεί.

«Βιάστηκες να κλειστείς στην κάμαρά σου εψές, παρότι σου ζητήσα να μιλήσουμε», της είπε παραβλέποντας την παρατήρησή της.

«Έμουν κουρασμένη».

«Φυσικό ήταν. Όλο το βάρος το σήκωσες εσύ. Και φρόντισες τα πάντα άψογα. Μέχρι κι οι κάργιες της γειτονιάς, που αρέσκονται να παραμονεύουν τους πάντες για να βρουν κάποιο ψεγάδι, ομονόησαν πριν φύγουν πως ήταν τυχερή η Θυμία που σε είχε, ιδίως απ' όταν έμεινε κατάκοιτη», την παίνεψε.

Η φωνή του απαλή, δίχως τη συνηθισμένη σκληράδα της, δεν

ξεγέλασε την Αιμιλία. Ἦξερε καλύτερα απ' τον καθένα μέχρι πού ήταν ικανός να φτάσει.

«Εγώ ήμουν τυχερή που την είχα», παρατήρησε ανέκφραστα.

«Τώρα που απομείναμε οι δυο μας...»

«Δεν πρόκειται να μείνω σπίτι σου. Μόλις γίνουν τα σαράντα της θείας Θυμίας, θα φύγω», τον διέκοψε.

Ο Στράτος μελέτησε για λίγο σιωπηλός το πρόσωπό της στο γαλακτερό φως που έμπαινε απ' το παράθυρο. «Συμφωνώ ότι δεν είναι πρόπον να συμβιώνουμε υπό τις παρούσες συνθήκες. Σε ενημερώνω όμως ότι σκοπεύω να επισκεφθώ σήμερα κιόλας τον δικηγόρο μου και να κινησω τις διαδικασίες υιοθεσίας σου».

«Δε χρειάζεται. Έχω πάρει την απόφασή μου και δεν την αλλάζω. Θα φύγω όταν γίνουν τα σαράντα», του δήλωσε ξερά.

Πέτρωσε το πρόσωπο του άντρα και τα μάτια του γυάλισαν απ' τον θυμό. Όπως πάντα, ήταν λες και ξεπήδησε απ' τα ίδια του τα σπλάχνα, λες και τον γένναγε ο ίδιος του ο εαυτός.

«Σου κάνω τη χάρη να σου προσφέρω το όνομά μου και μου το πετάς στα μούτρα; Να σου θυμίσω πόσα μου χρωστάς; Εγώ σε γλίτωσα απ' τη φτώχεια και την ψείρα της προσφυγιάς! Στο δικό μου σπίτι μεγάλωσες με κάθε άνεση αντί σε μια παράγκα όπως πολλοί όμοιοί σου και...»

«Δεν τα οφείλω σ' εσένα όσα ανέφερες, αλλά στη θεία Θυμία!» τον έκοψε απότομα, κυριευμένη από το μίσος της. Γνώριζε ότι το συνετό ήταν ν' αφήσει ήρεμα το σπίτι του δίχως προστριβές. Κι αυτό είχε αποφασίσει να πράξει, αν δεν την προκαλούσε με όσα της είπε. Όχι γιατί τον φοβόταν, αλλά γιατί αυτό έλεγε η λογική. «Θυσίασε τον εαυτό της για μένα!» συνέχισε ασυγκράτητη. «Γιατί για χάρη μου παρέμεινε μαζί σου, όταν διαπίστωσε τι σόι άνθρωπος κρυβόταν κάτω απ' το προσωπείο του ευυπόληπτου και θεοσεβούς μέλους της κοινωνίας που εμφανίζεις σε όλους!»

Δεν μπορούσε να διακρίνει την έκφρασή του, μα κατάλαβε απ' τη σιωπή που ακολούθησε ότι τον έτσουξαν οι κατηγορίες της.

«Δικά της λόγια είναι αυτά;»

«Χρειαζόταν να μου πει τι ένιωθε; Σου υπενθυμίζω ότι σ' αυτό το σπίτι ζούσα κι εγώ κι άκουγα όσα γίνονταν πίσω απ' τις κλειστές πόρτες. Δεν υπάρχει, επομένως, περίπτωση να μείνω ούτε μέρα στο σπίτι σου μετά τα σαράντα. Εκτός αυτού, παντρεύομαι!»

Δεν ήξερε πώς της ήρθε και το πέταξε αυτό, μα χάρηκε ακούγοντας τον τρόπο που ρούφηξε την ανάσα του, χάρηκε που τον πλήγωνε.

Με μεγάλο κόπο είχε κατορθώσει να συγκρατηθεί ο Στράτος στις κατηγορίες της, μα η σκέψη ότι του παρίστανε τη χαμηλοβλεπούσα η μικρή σκρόφα, ενώ πηδιόταν στα κρυφά, τον δαιμόνισε. Τον είχε ξεγελάσει το πορνίδιο μέχρι του σημείου να σκέφτεται να της προσφέρει το τίμιο όνομά του! Με δυο βήματα ξέφυγε απ' τις σκιές κι όρμησε πάνω της.

Ξαφνιάστηκε, όταν αντέδρασε στα χαστούκια του κι ένιωσε τα νύχια της να οργώνουν το πρόσωπο και τον λαιμό του. Ούτε η πρώτη ούτε κι η δεύτερη γυναίκα του αντιδρούσαν όταν τις ξυλοφόρτωνε. Έκλαιγαν μόνο ζαρωμένες, υψώνοντας τα χέρια ικετευτικά. Μα αυτή, βουβή και με μάτια που γυάλιζαν από μίσος, του είχε χυμήξει σαν μαινάδα, ενώ τα ξέμπλεκα μαλλιά της σάλευναν στους ώμους της σαν μαύρα φίδια. Τα άρπαξε και τα τράβηξε με δύναμη, υποχρεώνοντάς τη να γείρει πίσω το κεφάλι, λίγο πριν τη στριμώξει μπροστά στον νεροχύτη κι εγκλωβίσει τα χέρια της ανάμεσά τους. Τον αποζημίωσε το μουγκρητό πόνου της που θύμιζε σφαχτάρι κι η ικανοποίηση χύθηκε μέσα του σαν καυτό γάλα. Τα μάτια του γλίστρησαν στο στέρνο της. Η πάλη τους είχε ξεθληκώσει τα κουμπάκια στη νυχτικιά κι ένα βυζί της είχε πεταχτεί έξω. Στέγνωσε το λαρύγγι του στη θέα της κρουστής μελαχρινής σάρκας κι ένιωσε το σφίξιμο της επιθυμίας στα λαγόνια του.

Κατάλαβε εκείνη την αλλαγή της διάθεσής του και σύστρεψε το κορμί της παλεύοντας να του ξεφύγει, μα μ' έναν τρόπο αυτή η συστροφή θαρρείς και μπλόκαρε ολότελα τη φωνή της λογικής του.

«Άνοιξε τα πόδια σου, πουτανίτσα! Σε κάποιον τα ανοίγεις,

θα τα ανοίξεις τώρα και σ' εμένα», την πρόσταξε γρουλίζοντας.

Το γόνατό της χτύπησε τον καβάλο του αιφνιδιάζοντάς τον. Μούγκρισε κι απόμεινε άπνους απ' τον οξύ πόνο. Βρήκε την ευκαιρία η Αιμιλία και τον έσπρωξε με δύναμη, ρίχνοντας το βάρος της επάνω του. Στο φτενό φως τον είδε να οπισθοχωρεί τρεκλίζοντας και να πέφτει με το κεφάλι στην ψηλή πιατοθήκη με τη μαρμάρινη επιφάνεια που βρισκόταν πίσω του, προτού κάνει μια μικρή στροφή και σωριαστεί με πάταγο στο δάπεδο.

Άρπαξε αμέσως το μαχαίρι απ' την πιατοθήκη και το σήκωσε ψηλά. «Αν με ξαναγγίξεις, θα σ' το μπήξω», απείλησε λαχνασιασμένη, μα εκείνος συνέχισε να παραμένει στο σημείο που είχε πέσει ασάλευτος.

Περιμένε λίγα δευτερόλεπτα κι ύστερα τον ζύγωσε διστακτικά. Πρόσεξε αμέσως το σκούρο υγρό που λέρωνε το μωσαϊκό δίπλα στο αυτί του κι οπισθοχώρησε ταραγμένη. Ήταν νεκρός.

Ένα γυαλί, από κείνα που είχαν πεταχτεί στο πάτωμα σαν έσπασε το ποτήρι, μπήχτηκε στη φτέρνα της κι απόδωξε το μούδιασμα που την είχε κυριεύσει. Δίπλωσε το πόδι και το τράβηξε ψαχουλευταί. Ο θάνατός του ήταν θεία δίκη. Είχε πάρει ό,τι του άξιζε· όχι μόνο γιατί προσπάθησε να τη βιάσει, αλλά και για όσα υπέφερε στα χέρια του η θεία Θυμία. Ίσως όμως της καταλόγιζαν ευθύνες για τον θάνατό του, σκέφτηκε και, συνειδητοποιώντας πως εξακολουθούσε να κρατά το μαχαίρι, το πέταξε απότομα.

Δε φταίω εγώ, αναλογίστηκε πνιγμένη. Ποιος όμως θα την πίστευε; Ο Λεοντσάκος ήταν άμεμπτο μέλος της αθηναϊκής κοινωνίας, τμηματάρχης υπουργείου, εκκλησιαστικός επίτροπος, ένας καθ' όλα ευυπόληπτος πολίτης. Ούτε είχε καμιά αμφιβολία ότι η αδελφή και τα ανίψια του θα έκαναν ό,τι περνούσε απ' το χέρι τους να την κλείσουν στη φυλακή. Είχαν λυσσάξει που δεν κατάφεραν να αποτρέψουν τον γάμο του με τη Θυμία, μια Μικρασιάτισσα, μια τιποτένια, που έσερνε κι ένα ξένο παιδί μαζί της.

Πήρε σχεδόν αυτόματα την απόφασή της. Δε θα καθόταν να τη σέρνουν στα δικαστήρια σαν πρόβατο επί σφαγή για κάτι που δεν έκανε.

Διέσχισε τρέχοντας το μισοσκοτεινό χολ, αφήνοντας αιμάτινες σταλαγματιές στο πέραςμά της, και τρύπωσε στην κάμαρά της. Κάθισε στο κρεβάτι κι έδεσε ένα μαντίλι γύρω απ' το τραύμα στη φτέρνα της, ακούγοντας τη σφυριχτή ανάσα της σαν να 'ταν η ανάσα κάποιας άλλης, πριν κατεβάσει τη βαλίτσα απ' την κορφή της ντουλάπας. Στο γαλακτερό φως που γέμιζε το δωμάτιο έριξε μέσα τα απολύτως απαραίτητα – λίγες αλλαξιές, κάλτσες και λίγα σκούρα φορέματα. Θα ήθελε να είχε την πολυτέλεια ν' αφήσει τα πάντα πίσω της, την αναγούλιαζε η ιδέα πως είχαν πληρωθεί με δικά του χρήματα, μα δεν την είχε.

Έβγαλε κατόπιν τη νυχτικιά και φόρεσε το μαύρο φόρεμα της κηδείας. Το κάλυψε με το ελαφρύ μαύρο παλτό της και στρίμωξε τα πόδια της σ' ένα ζευγάρι μπουτάκια. Δεν μπήκε στον κόπο να χτενίσει τα μαλλιά της. Πονούσε ακόμη το δέρμα του κεφαλιού της απ' το τράβηγμά του. Τα έπιασε απλώς πίσω μ' ένα κορδελάκι κι έδεσε τη μαύρη μαντίλα γύρω τους, κατεβάζοντάς τη χαμηλά. Πριν βγει, έριξε μια τελευταία ματιά στο δωμάτιο κι ο κόμπος τη στραγγάλισε. Χωρισμένη σε κομμάτια ήταν η ζωή της κι έληγε πάντα με φυγή.

Είχε σχεδόν χαράξει έξω κι οι όγκοι των χαμηλών σπιτιών είχαν πάρει υπόσταση. Στη γειτονιά τίποτε δε σάλευε· αρμένιζαν ακόμη οι κάτοικοί της στα τελευταία ξέφτια των ονείρων. Ούτε στον κεντρικό δρόμο είχε κίνηση. Κάποιοι ταλαίπωροι μεροκαματιάρηδες τον διέσχιζαν απλώς στην υγρή ανατολή με το κολατσιό στο χέρι, που έριχναν στη μαυροντυμένη κοπέλα μια βιαστική ματιά κι αμέσως την τράβαγαν, λες και το πένθος της ήταν ψείρα και θα κόλλαγαν.

Η Αιμιλία βάδιζε απορροφημένη στις σκέψεις της, με μέτωπο χαραγμένο από ρυτίδες έγνοιας. Θα πήγαινε στον Δάμο, αποφάσισε, θα του μαρτυρούσε όσα έγιναν και θα ζητούσε τη βοήθειά του. Κι έλπιζε το γεγονός ότι στην τελευταία τους συνάντηση είχαν ανταλλάξει λόγια πικρά δε θα τον έκανε να της γυρίσει την πλάτη.

Διαφορετικά, δεν είχε άλλον να στραφεί.

Μια μικρή επαρχία, όπου κυριαρχούν ο άντρας και η πεθερά. Κορίτσια, που από μικρά ονειρεύονται τον γάμο και εξελίσσονται σε γυναίκες καταπιεσμένες, εξουθενωμένες απ' τη δουλειά και πικρόχολες. Σ' αυτή την κοινωνία θα βρεθεί η Αιμιλία, αφήνοντας την πρωτεύουσα το 1937, όταν δέχεται να παντρευτεί τον μουσικό και τραγουδοποιό Δάμο. Στο χωριό του, όπου συμβιώνουν μετά την Ανταλλαγή ντόπιοι και πρόσφυγες, οι κάτοικοι στην πλειοψηφία τους θα την αντιμετωπίσουν με καχυποψία και θα την αποκαλέσουν «η Πρωτεουσσιάνα». Εκεί θα γνωρίσει και θα δεθεί με τη Σόνια, τη διάσημη μοδίστρα νυφικών, την προδομένη απ' τον αρραβωνιαστικό της Κατινούλα, τη νεαρή Αννίτα, που για μια νεανική αμυαλιά υποχρεώνεται να παντρευτεί έναν άντρα που δεν αγαπά, και τη Νίνα, που έχει τα κότσια να ζήσει τη ζωή της όπως θέλει.

Είναι μια εβδομάδα παντρεμένη, όταν η φωτιά, που αφάνισε τις αδελφές της στον Πόντο, της καταστρέφει ξανά τη ζωή. Ο Δάμος την εγκαταλείπει στους γονείς του και πηγαίνει στη Σαλονίκη. Ωστόσο, ο πόλεμος που θα έρθει θα αλλάξει τις ζωές όλων τους καταλυτικά και θ' ανατρέψει πολλά κατεστημένα.

Τα πρώτα σκιρτήματα αντίστασης γυναικών
που ασφυκτιούν μες στην επαρχιακή κοινωνία
στην οποία ζουν, όπου ο λόγος του άντρα είναι
ΑΓΡΑΦΟΣ ΝΟΜΟΣ.

Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ
www.psichogios.gr

ISBN: 978-618-01-4268-6

9 786180 142686

ΚΩΔ. ΜΗΧ. ΣΗΖ.: 26445